

En voorts, dat zij de zaak van het protestantisme zooveel mogelijk afbreuk deden, door hun actie om Christenen tot proselieten te maken, die zich lieten besnijden en den Joodschen Sabbat wilden herstellen. Vandaar zijn boek: „Over de Joden en hun leugens“, in 1543 verschenen, om tegen hen te waarschuwen. Willen de Joden voor Christus niet buigen, dan moeten zij het oordeel dragen; en de Christenvolken mogen toezien, dat zij het pand hun toebetrouwd, bewaren! In Luther's latere geschriften komen vele en ernstige beschuldigingen tegen de Joden voor en vanwege hun bedriegelijke praktijken en vooral vanwege hun verwerping van den Messias. Vandaar dat de Joden in de landen, waar de Luthersche reformatie plaats had minder vriendelijk behandeld werden dan in de landen der Calvinistische reformatie.

Calvijn's oordeel over de Joden is dan ook veel gunstiger. Dit blijkt zeer duidelijk uit zijn verklaring van Rom. 9—11, waarin Paulus speciaal over de Joden handelt. Nergens leest gij, dat Calvijn in verachtelijken of haledijken zin over de Joden spreekt. Overal waar hij zich meer persoonlijk over hen uitlaat verblijdt hij zich met Paulus, dat God het volk der Joden niet geheel verstooten heeft. Uit de vele bewijzen noem ik slechts twee.

Eerst Rom. 11:32: „Want God heeft hen allen onder de ongehoorzaamheid besloten, opdat Hij hun allen zou barmhartig zijn.“

In zijn commentaar schrijft hij: „Dat einde zal heerlijk zijn! Wie zelf in de hoop op de eeuwige zaligheid staat, behoeft dus voor de overigen niet te vertwijfelen. Want hoe het thans ook met ons gesteld moge zijn, eenmaal waren wij niet beter dan alle anderen. Heeft alleen de genade Gods ons uit het ongeloof gered, zoo kan dit ook bij de anderen geschieden. De Apostel schrijft den Joden geen andere schuld toe dan ook de Heidenen. Zij kunnen beiden zien, dat ook voor de anderen de deur des heils openstaat. Het is een en dezelfde genade Gods, die zalig maakt en deze kan zich aan beide volken mededeelen.“

En voorts, hoe hij de gemeente leert bidden in het Formuliergebed na de prediking, dat in de „Liturgie van Genève“, 1543, is opgenomen: „Uw volk Israël heeft U vaak tot toorn verwekt door zijn misdaden. Gij hebt naar Uw rechtvaardig oordeel hen gestraft, maar wanneer zij zich weder tot U wendden, hebt Gij hen in erbarming aangenomen. Hoe krenkend hun beledigingen ook waren, Gij hebt, uit liefde tot Uw verbond, dat Gij met Uwe knechten Abraham, Izaak en Jakob gemaakt hadt, Uw roede en Uw vloek nog afgewend, zoodat hun gebeden door U niet afgewezen worden.“

Zeer waarschijnlijk is Calvijn persoonlijk niet in de gelegenheid geweest om zijn liefde tot de Joden te bewijzen. Volgens E. Doumergue woonde er in de middeleeuwen wel enkele Joden in Genève, eerst onder de Christenen vermengd, sinds 1428 in een afzonderlijke wijk, het Ghetto. Zij waren verworpingen. Dikwijls werden zij in hun wijk des nachts door de burgers geslagen en geplunderd. In 1490 werden zij op verzoek van den Raad door de bisschoppelijke vicarissen verplicht binnen tien dagen de stad te verlaten. Tijdens Calvijn was er dan ook geen Jodenkolonie en geen Jodenkwartier meer in Genève. Van persoonlijk contact was er dus weinig of geen sprake. Trouwens in heel Zwitserland woonden weinig Joden. Van de 16e tot de 19e eeuw, in 300 jaren tijds, waren er slechts 30 Joden die Christenen werden.

Niet alleen in Engeland, maar vooral ook in Nederland was Calvijn's invloed duidelijk merkbaar. Het Calvinisme leert beide de vrijheid van consciëntie, en de vrijheid van godsdienst. Daarvan profiteerden ook de Joden. In de Middeleeuwen kwamen slechts in enkele steden als Nijmegen, Zutphen, Arnhem, uit Duitschland gevluchte Joden wonen. Hun toestand was niet rooskleurig. Zij mochten alleen in den kleinhandel een levensbestaan zoeken. Van bloedige vervolgingen was echter geen sprake.

Na de doorwerking van de Hervorming werd het anders. De Calvinistische beginselen vonden hier een vruchtbaren bodem. Prins Willem I, 1533—1584, verdedigde uit volle overtuiging het beginsel der godsdienstvrijheid. Onder zijn invloed werd in de Unie van Utrecht, de toenmalige grondwet, bepaald dat men niemand wegens zijn godsdienst mocht vervolgen of onderdrukken, 1579. Van toen af werd Nederland een toevluchtsoord. Sinds 1590 kwamen er telkens Joden uit Portugal en sinds 1618 uit Duitschland en Polen naar Amsterdam. De meeste Portugeesche Joden waren rijk. Zij bevorderden met hun kapitaal handel en verkeer. De Duitsche en Poolsche Joden waren meestal arm. Maar ook zij werden gastvrij opgenomen. Ook in andere steden als Rotterdam, Den Haag, Leeuwarden, Middelburg, Nijmegen e.a. vestigden zich de Joden. Wel kregen zij geen volledige gelijkstelling met de overige bewoners, werden zij van de gilden uitgesloten en mochten slechts enkele bedrijven uitoefenen. Maar in hun godsdienst-oefening waren zij vrij.

UIT DE SCHRIFT

Christus' lijden om Zijn Koningschap.

Zijt Gij dan een Koning?
Joh. 18:37 a.

Het Koningschap neemt van het begin tot het einde in de Schrift een zeer breede plaats in. God is Koning over alle dingen en over alle schepselen; en Hij heeft den mensch naar Zijn beeld gemaakt, om hem als koning over de aarde te stellen, opdat hij God met zijn koningschap priesterlijk zou dienen tot in eeuwigheid. Dat was het begin.

Het einde is daarmee in volkomen overeenstemming. De troon Gods zal in het eeuwig Koninkrijk Gods zijn, en Zijn dienstknechten zullen Hem dienen; en zij zullen als koningen heerschen in alle eeuwigheid. God zal alles zijn in allen.

Tusschen dat begin en die voleindiging ligt dan de groote geschiedenis van zonde en genade; of wilt ge liever: van revolutie en herstel.

De zonde tegen het koningschap is revolutie, waarbij het schepsel, hetzij mensch of duivel, het rechtmatig en aan wetten gebonden koningschap verwerpt, en zichzelf een koningschap aanmatig, dat op geen recht of wet gegrond is, en dat door hem dan ook even willekeurig wordt uitgeoefend als het aangenomen is. Zoo komt in de wereld, naast en tegenover het ware en zuivere koningschap, het valsche en leugenachtige koningschap op, dat door de zonde steeds verder in anti-goddelijken zin wordt uitgewerkt.

Het valsche koningschap, dat zich, door usurpatie, van het zuivere en oorspronkelijke koningschap, zooals het in God is, geëmancipeerd heeft, maar toch niet verder komen kan dan van het ware koningschap nu een caricatuur te geven, vinden we het eerst in Satan; maar hij heeft het reeds op den mensch in het paradijs geënt; en zoo is het, door de zonde, in de menschenwereld opgegroeid, en komt het nog tot steeds grooter bloei, totdat het in den mensch der zonde zijn zondige volkomenheid zal bereikt hebben.

Het valsche koningschap is van beneden. Het ontleent zijn recht aan zichzelf of aan het volk, en beschouwt dat als het hoogste en eenigste recht. Het oefent zijn macht niet naar de wet, want het verheft zich boven de wet, maar naar eigen wil en geweld. Het vindt zijn heerlijkheid niet in het dienen, maar in het louter heerschen. Het zoekt zichzelf en de zelfverheerlijking. De ongerechte, die slechts zichzelf tot een wet is, verheft zich tot de tyrannie of dictatuur, waarin hij zelf vergoddelijkt wordt. Dan leven de menschen in vrees en onvrijheid; zij dienen als slaven en willooze werktuigen; zij zijn alle koninklijke heerlijkheid kwijt geworden; en van heel het koningschap is hier eigenlijk niets meer overgebleven. Men heeft zichzelf verteerd.

De Schrift spreekt hier van „de koningen der aarde“; of van „degenen, die geacht worden vorsten te zijn der volken“; of van „hun grootten“; en van den „Overste dezer wereld“, en de „geweldhebbers der wereld“.

Als Jezus dit valsche koningschap, het koningschap dezer wereld, maar had willen aannemen, dan hadden alle menschen en duivelen Hem wel willen dienen. In die verzoeking heeft men Hem van het begin van Zijn verschijnen geleid. Men heeft Hem in deze wereld willen trekken; zelfs met geweld, Joh. 6:15. Maar machtig en krachtig heeft Christus dit tot het einde afgeweerd. Zó wilde Hij geen koning zijn, en heeft dit voor Pontius Pilatus nog nadrukkelijk uitgesproken: „Mijn koninkrijk is niet van deze wereld; indien Mijn koninkrijk van deze wereld ware, zoo zouden Mijn dienaren gestreden hebben, opdat Ik den Joden niet ware overgeleverd; maar nu is mijn koninkrijk niet van hier“.

Pilatus hoorde van deze sterke en beargumenteerde ontkenning vreemd op. Hij kende geen ander koningschap dan het valsche koningschap van deze wereld, waarvan Jezus door de Joden ook beschuldigd was: „Deze verkeert het volk, en verbiedt den keizer schattingen te geven, zeggende, dat Hijzelf Christus de Koning is“. Verwonderd vroeg hij: „zijt Gij dan toch een koning?“; waarop Jezus de goede belijdenis voor Pontius Pilatus betuigd heeft: „Gij zegt terecht, dat Ik een koning ben, doch dan niet in den valschen, maar in den waren en zuiveren zin van het koningschap; hiertoe ben Ik geboren, en hiertoe ben Ik in de wereld gekomen, opdat Ik der waarheid getuigenis geven zou“.

Het ware koningschap is van boven. Het ontleent zijn recht aan God, den Koning der koningen en Heer der heeren en voert het koningschap als een ambt, door God gegeven. Dit koningschap is onafscheidelijk verbonden aan het priesterschap, dat dient. Het volk Gods is een priesterlijk koninkrijk of koninklijk priesterdom; koningen en priesters Gode en den Vader. Zoo heeft Christus het ware koningschap hersteld, toen Hij als de tweede Adam geboren en in de wereld gekomen was. Jezus Christus is vleesch

geworden en verschenen, om dit zuivere koningschap weer voor ons te verwerven en te herstellen; en Hij is als Koning over de Zijnen gaan heerschen, om hen weer in dit ware koningschap te herstellen.

Dit ware koningschap is in Israëls geschiedenis afgeschaduwd van de verbondssluiting op den Sinaï af, waar God de wetten voor Zijn koninkrijk gaf. Het is getypeerd in Israëls echte theokratische koningen. Maar reeds de moeiten van het Richtertijdvak, het optreden van Israëls eerste koning Saul, die geen theokratisch koning wezen kon, en de ontrouw der latere koningen, toonden, hoe zwaar dit ware koningschap in de zondige wereld en menscheit te herstellen was. Dat kon pas vervuld worden door Jezus Christus, en al den arbeid Zijner ziel. En ook Hij heeft daarvoor moeten worstelen in veel verzoeken. Men heeft dat telkens zoeken te verderven. Men heeft Hem willen drijven en dwingen in het valsche koningschap. Maar Hij heeft overwonnen door vast te houden aan het ware koningschap; door der waarheid getuigenis te geven; door te dienen tot het einde; door steeds boven alles Gods wil te doen, in volstrekte gehoorzaamheid. Zoo heeft Hij het ware koningschap voor ons verworven, en dat ontvangen toen Hem gegeven is alle macht in hemel en op aarde. Toen is Hij als koning ten hemel gevaren, en heeft, als onze Middelaar, plaats genomen ter rechterhand Gods. Daar is Hij thans reeds Koning, door Wien de Vader weer alle dingen regeert, totdat Hij Zijn Koningschap aan al de Zijnen zal meegedeeld hebben; en zij met Hem koningen en priesters zullen zijn tot in der eeuwigheid in het eenige en waarachtige, zuivere en heerlijke koningschap.

Het ware koningschap wordt voor den zondaar weer verworven, — het leven van Jezus leert ons dat —, niet door heerschen en macht oefenen, maar door dienst en lijden. Wij moeten allen weer leeren dienen, en de minste zijn. Daartoe regeert Christus ons in Zijn Koninkrijk door Zijn Geest en Woord. En als wij, in een leven van lijden en nederigheid, het dienen weer geleerd zullen hebben, dan kan ons, in de opstanding, het koningschap weer ten volle toevertrouwd worden; dan zullen we weer koningen en priesters zijn. Wij gaan met dit alles achter Jezus aan, die in de dagen Zijns vleesch, gebeden en smeekingen tot Dengene, die Hem uit den dood kon verlossen, met sterke roeping en tranen geofferd hebbende, en verhoord zijnde uit de vrees, hoewel Hij de Zoon was, nochtans gehoorzaamheid geleerd heeft uit hetgeen Hij heeft geleerd; en... geheiligd zijnde, is Hij allen, die Hem gehoorzaam zijn, een oorzaak der eeuwige zaligheid geworden.

Zoo was hierin het lijden van Christus niet slechts, dat Hij van het valsche koningschap belicht werd, (en feller en valscher beschuldiging was wel niet mogelijk), maar ook, dat Hij, door te dienen tot het uiterste naar den wil van God, zonder dat Zijn dienaren voor Hem streden, het ware koningschap volbracht en verwierf, dóór lijden, voor al de Zijnen.

E. V.

A. R.

KERKELUK LEVEN

Reisindraken. (V.)

Gemengd nieuws.

Terwijl gij allen, goede lieden, reeds heimelijk de avondbezigheden van Woensdag 8 Maart in den zin hebt, zin of geen zin, is deze uw dienaar nauwelijks ontwaakt. Hij bevindt zich n.l. in den Rainbow Canyon, zit dus, gelijk u onmiddellijk begrijpt, midden in de Rocky Mountains, en is op weg naar Californië, waar, behalve een broer van een „Reformatie“-medewerker, ook eenige dominees, zoowel van Chr. Geref., of Geref., als van Prot. Geref. (d.w.z. volgens prof. dr V. Hepp: „schismatieke“, oftewel Hoeksema-)zijde hem verwachten, ten einde enkele gallons benzine voor hem te laten verdwijnen in de overigens zoo smetteloze lucht. Sedert gistermorgen gaat onze trein al maar door het Rotsgebied heen; toen ben ik n.l. vrij vroeg uit Denver vertrokken. De reis begon zeer paradoxaal: tot aan Sioux Center (laatste, zeer krachtige centrum van hollanders, waar ik van Donderdag tot en met Vrijdag der daarop volgende week 15 maal sprak, zóveel Nederlanders, waar ik zóó maar „De Wachter“ en „De Reformatie“ van eenige weken cadeau krijgen kon), tot aan Sioux Center dus had ik twee jassen bij me: één zeer stevig, die bepaald mijn na een speech oververhitte en veelelijf temidden van sneeuw en ijs ettelijke malen beschermd heeft, en een lichte, zoo voor Californië, waar 'nu al zomersch moet zijn. Maar in de auto van de Brunsting, die me dadelijk na speech-nummer-vijftien 's nachts van Sioux Center over zóveel mijl naar Omaha gebracht heeft (voor den nachttrein naar Denver) heb ik nu juist die lichte jas laten liggen; dat was de tweede maal..., zooals ik ook al een paar „rubbers“ (oftewel overschoenen à la De Genestet), die vóór Denver onmisbaar zijn, krachtens mijn aan dit artikel ongewoon-zijn heb laten liggen bij een neder-

landschen l...
wiens onml...
heb in he...
naam te ke...
allergezellig...
En zoo ke...
dikke jas p...
van den zor...
dat die dar...
alvast „zom...
bovenkleere...
zeer open k...
die bagage...
maar het b...

Overigen...
hep ik zor...
en heb i...
beroemden...
kon zien b...
K.M.). Ma...
onder al die...
midden van...
al weer twa...
de klok we...
Denver. Dat...
het ontbijt...
ik ben den r...
ken hem ui...
we den oce...
kruipen, on...
hebben gere...
het Westen...
naar Palest...
Kampen te...
New-York t...
Ik heb over...
perschatter...
wekelijks d...
over de dag...

Tot zoove...
bleek. De s...
genoeg, om...
eetwagen t...
door het og...
wagens zoo...
'gezicht op...
kwam. En...
schen tre...
te steken! T...
dat onmogel...
één ramp...
tioned: in...
stekend gev...
weg verkool...

Wel had...
rampje te...
pure ochter...
den hem or...
wagen, luid...
Rocky Moun...
vrouwen, en...
mannen ee...
anders dan...
zien mocht...
maar niet n...
gebrek, in v...
niet eens d...

Ik breng...
treinreis ge...
de vertwijf...
(332 's mid...
loopje weer...
drand we...
Want w...
Rapids-peric...
al weer hee...
Pella, Denv...
al die nede...
uit pure lie...
maar 5 dol...
volgens prof...
man ze las...
heeft ettelij...
formeerden...
Hoeksema-l...
het geval b...
van dezulke...
lingen en p...
Misschien v...
„De Heraut...
v. d. Vaart...

Neen leze...
habbelte te...
Want men...
berichtje, u...
zakelijke or...
Snit, direct...
van laten...
wat gebeur...
'traakt een...
lezers kenn...
was, hoe m...
amerikaans...
over Genes...
groep. Ik w...
ten uit Am...
Maar ik wil...
theologisch...

quiere koning-
ten te herstellen;
en gaan heer-
koningschap te

ls geschiedenis
uiting op den
r Zijn konink-
els echte theo-
e moeilen van
en van Israëls
ratistisch koning
itere koningen,
oningschap in
l te herstellen
en door Jezus
* ziel. En ook
en in veel ver-
zoeken te ver-
en en dwingen
Hij heeft over-
t ware koning-
nis te geven;
steeds boven
te gehoorzaam-
ingschap voor
oen Hem gege-
p aarde. Toen
aren, en heeft
en ter rechter-
s Koning, door
regeert, totdat
lijnen zal mee-
koningen en
wigheid in het
heerlijke ko-

or den zondaar
an Jezus leert
macht oefenen,
moeten allen
zijn. Daartoe
krijkt door Zijn
een leven van
weer geleerd
de opstanding,
vertrouwd wor-
en en priesters
ter Jezus aan-
schies, gebe-
te Hem uit den
ping en tranen
zijnde uit de
nochtans ge-
eef uit het
geheiligd
hoorzaam zijn,
l geworden.

Christus niet
oningschap be-
beschuldiging
dat Hij, door
in wil van God,
m streken, het
verwierf, dóór

A. R.

EVEN

engd nieuws.
ds helmelijk de
t in den zin heb-
welijks ontwaakt
Canyon, zit dus
en in de Rocky
te, waar, behalve
erker, ook eenige
Geref., als van
Hepp: „schisma-
verwachtingen, ten-
en te laten ver-
oze lucht. Sedert
r door het Rote-
roeg uit Denver
tal: tot aan Sioux
van hollanders,
tijdag der daarop
blijdag der hollanders,
„De Reformatie“
), tot aan Sioux
één zeer stevige,
verhitte en vege-
elijke malen be-
Californië, waar
de auto van de
nummer-vijftien
óveel mijl naar
nachttrain naar
las laten liggen;
ook al een paar
De Genestet), die
ns mijn aan dit
n bij een neder-

landschen bollenkweker op Long Island; een man, in
wiens onmiddellijke nabijheid ik enkele jaren gewoond
heb in het gróóte Nederland, zonder ook maar zijn
naam te kennen, en met wien ik in dat kleine Amerika
allergezelligst kennis gemaakt heb.

En zoo kom ik nu met niets anders dan een zware,
dikke jas plus mijn tweede paar rubbers in het land
van den zomer en van tropische planten aan. Ik denk,
dat die dame, die óók hier in dezen trein reisde, en
alvast „zomersch“ gekleed was, d.w.z. met geen andere
bovenkleeren, dan een ongevoerde donkere blouse van
zeer ópen kantwerk, me wel uitgelachen heeft vanwege
die bagage. Hetgeen ik, zelfs op weg naar Californië,
maar het beste vind.

Overigens zijn al die overgangen aardig. In Denver
liep ik Zondag j.l. zonder eenige overjas naar de kerk,
en heb ik gewandeld naar een plekje, waar je den
beroomden berg (o, mijn kinderverbeelding!) Pikes Peak
kon zien bij helder weer (afstand van 'n kleine 200
K.M.). Maar enkele dagen daarvoor was 'k in Iowa,
onder al die hollanders, en met name Kampenaren, te-
midden van sneeuw en ijs. En inmiddels zijn we ook
al weer twee uur opgeschoven in den tijd. Eerst was
de klok weer een uur teruggezet tusschen Omaha en
Denver. Dat was Zaterdagmorgen. Thans ging, vlak vóór
het ontbijt, in den trein de klok weer een uur terug;
ik ben den nacht ingegaan volgens Mountain-Time, doch
ben hem uitgetreden in Pacific Time. Een bewijs, dat
we den oceaan naderen. De lust zou 'n mensch be-
kruipen, om, na zóóveel mijl in westelijke richting te
hebben gereisd, nu maar kalm dóór te trekken naar
het Westen: even naar Japan, even naar Indië, even
naar Palestina, en dan al maar verder, tot je weer in
Kampen terecht komt. Maar ik zal wel netjes over
New-York terugkomen; 't is toch altijd nog iets korter.
Ik heb overigens in deze dagen vaak gedacht aan die
persdebatten uit de periode, toen „De Wakker“ nog
wekelijks de Gereformeerde Kerken aanviel, debatten
over de dagen van Genesis I.

*

Tot zoover was ik gekomen, toen mijn vulpen leeg
bleek. De steward van de dining car bleek gewillig
genoeg, om ze te vullen. Op den terugweg van den
eetwagen tot mijn elgen wagon, kon ik blootshoofds
door het open venster van den ingang van één der
wagens zoo maar de frissche morgenlucht inademen,
't gezicht op de bergen, waar net de zon op schijnen
kwam. En dat zegt wat, als je in een amerikaan-
schen trein de kans krijgt, door een raam je hoofd
te steken! Tot nu toe, vóór de Pacific-tijd-zónne, was me
dat onmogelijk. Dubbele ramen, moet u weten. En geen
één raampje gaat open. Want de wagen is air-condi-
tioned: in den winter kunstmatig verwarmd, en uit-
stekend geventileerd, en in den zomer langs gelijken
weg verkoeld.

Wél had ik dus wat zelfucht nodig, om dat open
raampje te verlaten, benevens dien conducteur, die uit
pure oechtvreugde om Gods mooie schepping, mij,
den hem onbekenden passagier van een anderen volg-
wagen, luidruchtig toeriep: how do you do? Want de
Rocky Mountains zijn mooi. Misschien zullen de Alpen
vrouwen, en de Rocky Mountains, als geheel genomen,
mannen eerder toespreken; want het is hier totaal
anders dan in de Alpen. In de enkele details, die ik
zien mocht, en ook over het geheel. Het is hier anders,
maar niet minder mooi. En dan heb ik, wegens tijds-
gebrek, in verband met mogelijke sneeuwbezwaren, nog
niet eens de mooiste route kunnen kiezen!

Ik breng dus min of meer een offer, als ik ook deze
treinreis gebruik voor schrijfwerk. Maar ik leef in
de vertwijfelde stemming: nu, of nooit. Als ik straks
(3.32 's middags) in San Bernardino aankom, is 't voor-
loopig weer gedaan met schrijven. Dus nemen we den
draad weer op.

Want we zouden nog iets vertellen over de Grand
Rapids-periode, volgens mijn herinnering. Sinds heb ik
al weer heel veel gezien: Holland, Kalamazoo, Chicago,
Pella, Denver, en niet te vergeten Sioux County met
al die nederlanders en dat 92-jarig vrouwtje, dat me
uit pure liefde voor de Theologische Hoogeschool zoo
maar 5 dollar gaf ten bate van het Suppletiefonds;
volgens prof. Hepp's terminologie is zij wel schismatiek,
maar ze las trouw „De Wachter“ en Thomas Bos, en
heeft ettelijke familieleden onder vooraanstaande gere-
formeerden in Nederland. Hetgeen trouwens met ettelijke
Hoeksema-lieden (of „schismatieken“ volgens dr. Hepp),
het geval bleek; ik heb dan ook heel wat groetenissen
van dezulken voor gereformeerde dominees en ouder-
lingen en professoren in „the old country“ meegekregen.
Misschien vindt ds Doornbos dat geschikt nieuws voor
„De Heraut“, al komt het niet uit den koker van dr.
v. d. Vaart Smit's persbureau.

Neen lezer, ditmaal raakt in die laatste woorden mijn
babbetje toch niet van zijn eigenlijke chapitre af.
Want men heeft mij kennis gegeven van een „Heraut“
berichtje, uit de rubriek ds Doornbos, waarin óók enkele
zakelijke onjuistheden via het N.C.P. (dr v. d. Vaart
Smit, directeur) werden weergegeven. De meeste daar-
van laten we maar loopen: er is sinds al weer heel
wat gebeurd in de wereld. Maar op één gaan we in:
't raakt een serieuze kwestie. Ds Doornbos toch gaf zijn
lezers kennis van het feit, dat uit Amerika gevraagd
was, hoe men het zou vinden, als een professor der
amerikaansche zusterkerk zou gaan spreken, nog wel
over Genesis III, voor een kring van de Geelkerken-
groep. Ik weet niet, of ds Doornbos ook andere berich-
ten uit Amerika doorgeeft: er is anders stoffe genoeg.
Maar ik wil met genogen antwoorden. Indien één der
theologische professoren uit Grand Rapids naar Neder-

land kwam, en spreken zou, daar en daar, dan zou
ik, tenzij ik uit 's mans geschriften het tegendeel van
zijn gereformeerde-zijn kon bewijzen, zeggen: we mogen
ons verheugen, dat ook een gereformeerde buitenlander
nog eens de gereformeerde waarheid gaat verkondigen
daar, waar 't geen kwaad kan. En ik zou wel oppassen,
dat ik niet ging vragen: kan 't ook kwaad? Want ik
zou, in het vaste geloof, dat mijn eigen gereformeerde
kerken de belijdenis hebben gehandhaafd tegenover
de Geelkerken-groep, in zulk een vraag iets zien, dat
mijn eigen kerk, of anders de zijne, beleedigde. Weet
ds Doornbos 'tsoms anders? Hij zegge het vrij uit.

Maar laat ons ds Doornbos' berichtendienst liever ver-
geten, en tot de zaken komen, op den man af. Reeds
heb ik in mijn vorig artikelje op ds v. Dellen gewezen,
die, van Amerika Nederland bezoekkende, op de synode
kwam van een kerk (de Chr. Geref.), die met de onze
niet eens praten wil over h.i. diep ingrijpende geschil-
punten. Als ds v. Dellen daar iets goeds te vertellen
heeft, waarom dan niet?

Ja maar, waarom niet met in Amerika te houden
speeches over de algemeene genade gewacht tot na een
synode in Nederland? Zoo hoort ds Doornbos een redac-
teur uit Amerika vragen. Maar hoe zit het nu? In mijn
voorgaand artikelje berichtte ik reeds, dat volgens
vooraanstaande leden der amerikaansche zusterkerk
de synode van Kalamazoo geen dogmatische uit-
spraak over de algemeene genade gedaan
heeft! En Sneek wil, zegt men, daarover iets hooren?
Heeft Sneek soms de drie punten van Kalamazoo op
'tagendium staan? Ik meen van neen! Wat beteekent
dat vragen om uitstel tot na Sneek (!) dan toch, als
het niet op de lijn van prof. Hepp's ongemotiveerde
en onwetenschappelijke verdachtmakingen ligt? Of zijn
soms de amerikaansche kerken niet vrij? Ze hebben
vroeger wel eens naar Nederland geschreven om advies;
en ik vermoed, dat sommige adviesvragers wel eens te
veel vergeten hebben, dat Nederland groter is dan
Amsterdam. Maar één der predikanten van Chicago,
die me inleidde bij het publiek, zei, ik geloof terecht,
dat de amerikaansche broeders zoo langzamerhand hun
eigen zaakjes wel opknappen konden zonder adviezen
uit Nederland. Als dat hier algemeene opinie is, dan
zal die ééne dominee, die zelfs een stenograaf mee-
genomen heeft voor mijn algemeene-genade-speech te
Holland, in Michigan, waar hij heel wat mijlen voor
reizen moest, maar die er niet bij was, toen hij in een
wetenschappelijken kring vlak bij zijn huis vrij uit met
mij er over debatteeren mocht, heusch geen doorslag
van het stenogram naar Nederland gezonden hebben
ter beoordeeling, of om advies, vrije amerikaan als hij
is. Trouwens, die algemeene-genade-speech is hier op
déze, en ginds weer op andere punten ingegaan; waarom
ik dan ook een afspraak voor een uitgave in de engelsche
taal nopens de algemeene genade gemaakt heb ter af-
snijding van alle misverstand.

In den grond der zaak is dat heele geharrewar in
Nederland over die algemeene genade-speeches, voor-
zoover het dus in Nederland de professoren Kuyper
en Hepp regardeert (over Amerika heb ik niets te
klagen) één der staaltjes van dien overmoed, welken
men helaas niet heel gauw dezen broeders afleeren kan.
Laat mij het hun maar ronduit zeggen mogen (ds
Doornbos inclusie): ik ben niet door de kerken aan-
gesteld, om terwille van twee hoogleeraren, die niet
voor de kerken onderwijzen, mijn meening onder stoelen
en banken te steken. Vooral niet, wanneer het een
opinie betreft, die ik reeds vóór mijn benoeming te
Kampen luid verkondigd heb. Prof. Kuyper moge daar-
van, na 1936, schrijven, nu ineens met coll. Hepp samen-
gaande, dat toen Prof. Hepp ook deze bestreed, hij een
„dwalenden broeder“ bestreed, maar het feit, dat prof.
Kuyper zoo heen en weer redeneert, is voor mij geen
reden, om het ook te doen. Ik ga eenvoudig verder.
Als een broeder, ook al is 't achteraf een elgen felici-
tatiebij mijn benoeming terug nemen wil, zal ik ge-
duldig luisteren; maar hij moet dan ook met argumen-
ten komen. Met degelijke en massieve. Tot nu toe heeft
prof. Hepp ze niet kunnen geven, en heeft prof. Kuyper,
vrees ik, in 1936 op het verkeerde paard gewed, toen
hij al te spoedig schreef: onze dogmaticus, dr. Hepp,
zal 't u wel eens vertellen. Dat was een blijk van even
grote vóór-ingenomenheid, als die leuke aanhangs-
teekens, waarmede óók mijn curator, dr. W. A. v. Es,
mijn in een Afscheidingsherdenking argeloos gebruikte
zelfbeteiteling als „dogmaticus“ van Kampen kerkbodelijk
voorzag, het waren. Vermoedelijk wilde deze onze
curator daarmee aanduiden, dat Kampen geen zelf-
standige ontwikkeling der theologie heeft te beoogen;
maar ik denk er anders over, en doe ook anders, gelijk
den curator van Kampen, tevens van Amsterdam, bekend
kan zijn. En ik heb een tikje medelijden met de menta-
liteit, die af en toe in zulke aanhangsteekens voor
den dag komt.

Wachten tot na Sneek? Met speeches in Amerika?
Op grond van wát eigenlijk, wanneer het niet is op
grond van partijdige uitlatingen van eenige nederlan-
ders, die tot nu toe duidelijk tekort geschoten
zijn in hun argumentatie, en den Christe-
lijken moed tot het geven van een nader
bescheid na mijn repliek? Mag ik ds Doornbos,
de professoren Hepp en Kuyper, en ook ds H. J. Kuiper
van „The Banner“, eens herinneren aan een woord
van vier professoren en vier predikanten uit Amerika?
Toen de later (vanwege zijn bijbelopvatting) afgezette
dr. Janssen (hoogleeraar te Grand Rapids) in zijn poging
tot zelfverdediging anderen aanviel, en daarbij de al-
gemeene-genade-kwestie op het tapijt bracht, schreven
zij met zijn achten dit fiere woord:

(Zie vervolg op blz. 196.)

Voorwerpelijk EN Onderwerpelijk.

„Ik heb mij niet voorgenomen iets te weten
onder u dan Jezus Christus en Dien gekruisigd!“
Dit krachtige woord van Paulus is ons allen be-
kend. Het is een geliefd en zeker uiterst welge-
kozen woord voor een intree-tekst. Wáár Gods
Volk ook samenkomt, in een hervormd of een
gereformerd bedehuis, onder een christelijk-gere-
formeerd dak of in een kruisgemeente, op het
appel van dit Schriftwoord spreekt het waarachtig
geloof: Amen, ja, Amen! Toch hebben wij ons
ernstig, ja, zoo lief ons onzer ziele zaligheid is,
af te vragen of dit „Amen“ van ons doordacht is
en of het niet dissonceert met vele andere woorden
in onzen mond?

Zeg eens, als deze hartstochtelijke betuiging nu
eens niet van Paulus ware, als het niet de Heilige
Geest was Die het ons had bewaard in het on-
feilbaar Woord, zouden wij dan van deze prediking
niet gezegd hebben, dat zij erg VOORWERPELIJK
was?

Voorwerpelijk en onderwerpelijk, het waren
woorden, die eenigen tijd als een sjibboleth gol-
den in onzen kring. Bij de veren van den Jor-
daan is menige Efraïmiet neergehouwen, die de
taal van Gilead niet zuiver wist te spreken. In
de hitte van het gevecht sloeg men echter ras toe
en menig Gileadiet werd door een noodlottig
misverstand van zijn broederen doorkomen. Wát
toch was het geval? Menigeen meende een verschil
van richting te bespeuren waar zich niets dan
een verschil van methode voordeed. Ik heb me-
nigmaal een prediking als voorwerpelijk hooren
karakteriseeren, waarvan ik moest verklaren dat
zij mij ietwat te onderwerpelijk was. Was de leer-
rede wat droog of zwaar om te verstaan, dan
spraken velen van een voorwerpelijke prediking:
in den Jordaan met hem! Bij een levendige voor-
stelling werd de vlotte man op den kansel al
spoedig met het praedicaat onderwerpelijk ver-
eerd, hoewel zijn rechten op die onderscheiding
voor het minst twijfelachtig waren. Tegenwoordig
beschikken wij over andere namen, maar het
onderscheidingsvermogen is er bij velen niet scher-
per op geworden. Als de prediker eens wat hoog
grijpt of om eenige andere reden moeilijk te volgen
is, zegt de mensch niet graag: ik heb het niet
begrepen! Liever dan zichzelf zulk een testimo-
nium uit te reiken, geeft hij den prediker een
attestatie van OBJECTIVISME. Soms kan ik met
een stil genoegen door de beeldengalerij der homi-
leten wandelen. Dan zie ik menigen, die mij
ietwat objectief voorkomt, in den nis der subjec-
tivisten staan en mij speelt het woord voor den
geest: Zijn ZIJ onderwerpelijk, IK ook!

Dit alles zou men gelaten onder de avonturen
van den prediker kunnen rangschikken, als niet
door deze onjuiste probleemstelling en het onder-
werpelijk en het voorwerpelijke in het gedrang
kwam. Principeel verschil kan op dit punt onder
Gereformeerden niet bestaan. Niemand tornet onder
ons met bewustheid aan het „Jezus Christus en
Dien gekruisigd!“ Niemand onder ons ook ontkent,
dat er van den Christus een gansche reeks van
genadewerkingen op Gods kind uitgaat. Wat dit
betreft konden wij het sjibboleth uit ons woorden-
boek schrappen en het zwaard omsmeden in een
spade. Er behoeft geen broederbloed van onze
hand te leken! Wij konden den één over den
Jordaan laten roeien en den ander laten wrik-
ken, naar dat God hem persoonlijk begaafd en
geinstrumenteerd had. Maar er is een vijand der
zielen en een verwoester van Sion, die het „Jezus
Christus en Dien gekruisigd!“ onverpoosd tegen-
staat, ook tegenstaat door ZIJN voorwerpelijke-
heid en door ZIJN onderwerpelijkheid. Door zijn
voorwerpelijkheid, als hij listig voor dat „Jezus
Christus en Dien gekruisigd!“ inplaats schuift:
de gereformeerde waarheid!

Door zijn onderwerpelijkheid, als hij den heils-
weg verzelfstandigt tegenover den Heiland, de ga-
ven náást den Christus bloeien laat en inplaats
van „Jezus Christus en Dien gekruisigd!“ ons pre-
diken wil: den zondaar en dien bekeerd! Dit toch
is géén bekeering waarover de engelen zich ver-
blijden, dit is niet het smalle pad, maar niet
dan een trottoir van den breeden weg, die ten
verderve voert. Er is een gemis aan gezonde
onderwerpelijkheid, aan geloofs-oefening, aan
waarachtige bekeering onder ons, juist omdat er
een gemis is aan gezonder voorwerpelijkheid!
Er is een niet verstaan, althans een niet in zich
opnemen, van het elementaire evangelie, dat mij
de tranen in de oogen kan brengen. Hier nu
wijst de uitspraak van Paulus ons den weg. Tegen
de op wijsheid beluste Corinthiërs zegt hij: Ik
heb het geen wijsheid geacht iets te weten onder
u dan Jezus Christus den Gekruisigde! (Zie Calvijn:
Uitlegging der Zondbrieven). Welnu, onder ons
zou hij spreken: Ik acht het geen bevinding, ik
houd dat niet voor onderwerpelijk, iets anders te

prediken dan Jezus Christus en Dien gekruisigd! Den nood aan geestelijk leven onder ons te zien en te erkennen, is nog wat anders dan een methode te kiezen, waarbij het schijnt of het in onze macht ligt dat geestelijk leven op te wekken en over de gaven des Geestes te beschikken. Maar in zielsvereniging met het eenig, heerlijk Voorwerp des Geloofs: God in Christus! zullen wij uit Zijn Volheid ontvangen ook genade voor genade. En de voorwerpelijheid en de onderwerpelijheid zullen elkander kussen!

N. B.

„Dr Janssen kan het weten, dat al de mannen, die hij daar op het oog heeft, staan op den bodem der confessie, ook degenen onder hen die verschillen van de gangbare opvatting der Gemeene Gratie. Indien hij dat niet weet, is het zijn eigen schuld.”

Daar onder stonden de namen der professoren Berkhof, Heyns, Ten Hoor, Volbeda, en der predikanten H. Danhof, dr J. P. de Jong, H. Hoeksema, en... H. J. Kuiper, de bekende „Banner“-redacteur. Ook volgens hem dus kan men de „gangbare“ (!!) opvatting der gemeene gratie verwerpen en op den bodem der confessie staan. Hetgeen maar goed is te hooren, ondanks de betoogen van dr Hepp, die het af en toe zelfs over het „dogma“ der gemeene gratie heeft, doch inmiddels niet verliedde, dat één der onder zijn leiding gepromoveerde leerlingen der V.U. in een dissertatie van 1938 (!) ter zake dit „dogma“ (!) der gemeene gratie den gereformeerden vaders in den mond legt, wat dezen zelf den remonstranten in den mond leiden, en zulks nog wel in een confessioneel geschrift (de Dordtse Leerregels!). De plaats gaf ik reeds aan.

Ik heb dan ook vrijmoedig aan ieder, die het hier hooren wilde, gezegd, wat ik nog altijd over de kwestie der algemeene genade dacht. In de lijn der acht brochureschrijvers van zoeven derhalve staande, voor wat de libertas prophetandi, mijn christelijke spreekvrijheid, betreft. En ik ga daar nog een poosje mee door. Ik heb daarbij getracht, ook in Grand Rapids, alles te vermijden, wat prikkelen kon. Dat was dan ook de eenige reden, waarom ik, nadat ik in een wetenschappelijke kring gedachtenwisseling gaarne had aanvaard (in het gebouw der Theol. Hoogeschool te Grand Rapids) deze niet heb toegestaan in de kerk van ds Hoeksema, waar het stampvol van gemengd, maar overigens goed, volk was (men zat tot in de kelderafdeeling bij een luidspreker, wat trouwens vaker hier gebeurt, ook als 'over andere onderwerpen gaat). Ik wilde n.l. niet juist dezen avond te Grand Rapids een ander karakter geven dan al de andere avonden met openbare lezingen zonder debat te Grand Rapids gehad hebben. Dat zou hebben kunnen leiden tot verkeerde conclusies. Bovendien was ik gewaarschuwd door het feit, dat de eenige anonieme brief, dien ik hier heb ontvangen (de Amerikanen zijn gelukkig overigens open en vrij genoeg) juist vragen bevatte, rakende de gemeene gratie. Ik heb in de vergadering gezegd, dat de anonieme vrager (2) antwoord konden krijgen, als ze hun naam mij bekend maakten (nog niet gebeurd), en overigens me bereid verklaard tot discussie voor wetenschappelijk gevormden. We hebben dan ook meer dan eens, in groepjes van diverse samenstelling, daartoe de gelegenheid gehad, steeds, natuurlijk, op aanvraag van de gastheeren.

POPULAIR-WETEN - [SCHAPPELIJKE SCHETSEN]

In Kuiper's lijn.

III.

In de laatste jaren nu is ons volk getuige geweest van een poging om inderdaad te komen tot een eigen, christelijke, calvinistische filosofie.

Het zijn de hoogleraren Vollenhoven en Dooyeweerd, die zich reeds meer dan tien jaar aan dezen gigantischen arbeid hebben gewijd. Zij hebben inderdaad een filosofie ontwikkeld, die geheel en al gebaseerd wil zijn op het fundament van de Openbaring Gods.

Die ernstige wil werd oogenblikkelijk herkend. Hier was zoo geheel iets anders dan dat hardnekkige pogen om een compromis te sluiten tusschen Schriftgeloof en moderne wetenschap; tusschen Kant of Hegel of wie dan ook en Calvin.

Prof. Ridderbos b.v. gaf indertijd bij het verschijnen van het bekende boek van Prof. Vollenhoven „Het Calvinisme en de Reformatie van de Wijsbegeerte“ in een zeer waardeerend hoofdstuk van „De Standaard“ het volgende oordeel over het streven van Prof. Vollenhoven:

„Wat Prof. Vollenhoven hier biedt, is metterdaad een belangrijk onderdeel van een heldhaftig streven om tot een Schriftuurlijke (en dat beteekent voor den auteur: Calvinistische) filosofie te komen. Inzonderheid tweemaal doet hierbij weldadig aan. Eenerzijds de groote beslistheid, waarmee de auteur de gedachten der H. Schrift ook op het terrein der wijsbegeerte als normatief laat gelden; men kan ook zeggen: de vrome zin, waarmee hij eerbiedig luistert naar wat God in Zijn heilig Woord ook tot den wijsgeer spreekt. En anderzijds de — door een niet geringe denkkraft begeleide — geestdrift, waarmee de auteur, van deze

De uitkomst daarvan laat ik over aan Hem, Die voor het zaaien van goed zaad, Zijn beloften gegeven heeft. Zijn beloften, benevens de verootmoedigende herinnering, dat Hij zelf wel zal zorgen voor de uitkomst, niet op onze tijd, noch op onze wijze, doch zóó, „dat wij zelf niet weten, hoe“. Het heeft mij verblijd, dat zoowel van den kant van predikanten-inleiders¹⁾, welke prof. Hepp, wat al te gauw klaar zijnde, schismatiek noemt, als ook uit den mond o.m. van een apologet der Chr. Geref. synode van Kalamazoo, ds J. K. v. Baalen, in volle vergadering gezegd is, dat de rede op Gods Woord gegrond is geweest. Misschien zal een enkele hier glimlachen: is K. S. zoo op de vlakte gebleven; en is zulks zijn gewoonte wel? Och ja, zulke meesmuilinkjes kan men verwachten van hen, die onbewust zich hebben laten suggereeren, dat ge alleen goed gereformeerd kunt wezen, als ge de dilemma's van den hoogleraar Hepp in zijn gemeene-gratie-theorieën aanvaardt. Maar wie daar verre van is, gelijk ondergeteekende, die weet, dat onjuiste dilemma's (als van Prof. Hepp inzake de gemeene gratie) het denken in een slop brengen, en de kerk in een onzaligen, wijl onvruchtbaren en ondiepen twist (destijds over supra- en infralapsarisme), doch dat, wie dat dilemma eenmaal verwerpt (zoals ik in de hierboven gereleveerde, en vóór mijn benoeming te Kampen geschiedte publicatie²⁾ dikwijls kan verbinden, wat binnen den ban van zulk een entweeder- of onverbindbaar scheen. In dien zin bedoelde ik het dan ook, toen ik in mijn vorig artikelje schreef, dat ik prof. Hepp's dilemma (in zijn brochure over misverstand inzake de gemeene gratie) heb trachten te breken. Dat deed ik in Nederland vóór de synode, die mij benoemde, dat deed ik ook hier. En dat is gelukkig ook opgemerkt hier. Niet alleen door die inleiders van daar straks, doch ook door anderen. Zoo b.v. door een Barth-bestrijder, als dr L. de Moor, dien ik hier ontmoette. In een recensie van mijn tweede deel van „Christus in Zijn Lijden“ („Christ on Trial“), schreef hij veel, dat ik hier voorbij ga. Maar óók dit, dat ik toch wel heel anders bleek te denken, dan sommigen eerst gemeend hadden. Geen wonder, als men eerst in de lijn van Prof. Hepp's dilemma's de nederlandsche theologie zich gedacht had.

Met andere woorden: ik keer nu het blaadje om. Ik zeg nu ronduit, wat ik wel zou verzwegen hebben, als prof. Hepp zich publiek afzijdig gehouden had ter zake van die (inderdaad! o prof. Hepp!) „onverwikkelijke geschiedenis“ betreffende mijn Amerikaanse reis: door de poging, om de m.i. al te enge dilemma's van den hoogleraar Hepp te breken, heb ik geen nederlandsch twistvuur naar Amerika gebracht, doch getracht, de gevolgen van het twistvuur, dat prof. Hepp's probleemstelling meebrengt, voor mijn deel te bezweren. Dat deed ik in Nederland. Dat deed ik ook hier; natuurlijk behoefde ik hier niet zijn naam te noemen, doch kon ik volstaan met thetisch mijn meening te geven.

En nu zou ik, behalve prof. Hepp, ook nog enkele anderen willen vragen, het geduld en den vredewil dergenen, die meer dan zij de eenigheid der kerken bevorderen door onrecht tot op zekere hoogte te dragen, niet al te zeer op de proef te stellen. Niet ik breng twistvuur over, doch zij deden dat, die achter mijn rug briefjes schrijven met een inhoud, dien zij niet in de krant zouden durven zetten, en die voorts publiek de nog al

1) De gewoonte is hier, aan het begin eener meeting, een gast-spreker te introduceren bij het publiek.

Schriftuurlijke beginselen uit, en een eigen systeem tracht op te bouwen en de geschiedenis der wijsbegeerte in het rechte licht zoekt te plaatsen.¹⁴⁾

Deze filosofie, die met name in de laatste jaren in 't middelpunt van veler belangstelling is komen te staan, is vooral bekend onder den naam van „wijsbegeerte der wetsidee“. Ze is aldus door de ontwerpers genoemd, omdat naar hun innige overtuiging aan alle wijsgeerige systemen en aan allen wijsgeerigen arbeid een bepaalde opvatting omtrent de wetten, die God aan al het geschapene in zijn eenheid en verscheidenheid heeft gesteld, ten grondslag ligt. En juist deze opvatting omtrent die wetten Gods is steeds de meest scherpe typeering van ieder wijsgeerig stelsel.

Typeert de naam „wijsbegeerte der wetsidee“ deze filosofie naar een eigenaardige karaktertrek — een wezenlijk kenmerk van het systeem zelf — het is ook mogelijk dit wijsgeerig stelsel vanuit een historisch gezichtspunt te bezien en te waardeeren.

Men kan n.l. vragen: welke strooming, welke groote figuur uit het verleden heeft een beslissenden invloed uitgeoefend bij den opbouw van dit wijsgeerig systeem, heeft er a.h.w. een bedding voor gegraven?

Stelt men nu deze vraag, dan rijst onmiddellijk op de groote gestalte van Calvin! En Prof. Vollenhoven en Prof. Dooyeweerd worden niet moede er op te wijzen, dat Calvin het fundament voor hun wijsgeerigen opbouw heeft gelegd, hen in den meest strengen zin van het woord heeft beheerscht in heel hun wijsgeerigen arbeid.

Calvin immers heeft „als eerste de reformato-
risch-Christelijke grondconcepie in een zuivere wetsidee gevat“. En „een wezenlijke reformatie

egocentrische suggestie aandurven, dat iedereen zwijgen moet, zelfs in het verbreiden van zijn reeds jaren lang verdedigde opinie, in geval zij het eenmaal in hun hoofd haalden, tegen die opinie te gaan schrijven! Want de zaken staan, voor wat de algemeene genade betreft, feitelijk net andersom, dan zij suggereeren. Ik meen n.l. dat, indien men maar van beide kanten ernstig wil, de gemeene gratie-scheur in Amerika (zoover in de discussies over de „3 punten“ gebleken) geheel worden kan en om 's Heeren wil geheel worden moet. Ik meen, dat dit mogelijk is, als men de probleemstelling verdiept, en de 3 punten nader exegeseert (want aan de exegese hangt, zoo niet alles, dan toch veel, en zonder puntige exegese zou ik ze heden zeker niet teekenen). Ik meen ook, dat de profetische taak van de kerk nadere exegese eischt, en dat velerlei misverstand dan verdwijnen zou. Valsche scheuren zouden geheel, valsche eenheid zou misschien verbroken worden. Ik geloof evenwel ook, dat een verzoening van wat bijeenhoort, en scheiding van wat niet bijeen hoort, onmogelijk is, als men de lijnen van prof. Hepp's denken volgt.

En nu weten de hoogleraren Kuiper en Hepp zoo ongeveer wat ik hier nagestreefd heb, toen ik eenmaal hier de kans tot spreken door 's Heeren gunst ontving. Ik dank Hem hartelijk voor wat tot nu toe ook in dit vredeswerk mogelijk gebleken is. Wat menschen ten kwade dachten, heeft God ten goede gewend. Er is hier heel veel moois door mij beleefd, dat ik nooit vergeten zal.

En nu houd ik maar weer op. Ik heb, sedert ik begon te schrijven, al weer een meloenen district doorreld, ben den toegangsweg tot den beroemden Boulder-dam (op eerbiedigen afstand inmiddels) gepasseerd, en ging ook het gebied der „doodsvallei“ al voorbij. Reeds zag ik, die vanmorgen nog volop sneeuw ontmoette, zoeven woestijnzand door den trein waaien. Van sneeuw geen spoor meer. Ik zag reeds boomen in het groen, en tropische planten op een stationnetje. En Nederland is heel ver weg. Maar eenzelfde God woont boven heel den aardkloot. Hij make elk getrouw in het strijden tegen wat den vrede verhindert, ook al zeggen die verhoorders, of hun apologeten, nog duizendmaal, dat strijden strijden is, en dus den vrede verhindert. Althans, wanneer zij het over den strijd der anderen hebben.

Gelukkig, dat er één plaats is, waar men niet langer de aandacht afleidt van de hoofdzaken, en steeds ingaat op het punt, waar het eigenlijk om gaat. Die plaats wordt aangeduid in de verklaring, die de Heidelbergse Catechismus geeft over de woorden: Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alzo ook op de aarde. Ook Prof. Hepp heeft ze eens aangeduid. 't Was, toen hij schreef: „er is een gedenkboek voor Gods aangezicht“.

K. S.

Postscriptum. Ik ontvang hier en daar enkele giften voor een goed doel. De gevers mogen mij ten goede houden, dat ik hier nog niet de verantwoording doe. Die moet n.l. ook in enkele andere bladen geschieden, waar ik meteen de hollandsche waarde in guldens zal willen vermelden. Tot zoolang willen zij wel geduld hebben. Ik moet eerst de dollars in guldens omzetten. Misschien wil de heer L. Doekes ter wille van die Amerikaanse gevers, die deze andere bladen lezen, even dit postscriptum in zijn copie voor die bladen in-laschen? Vr. dank.

K. S.

van het wijsgeerig denken“ zal zich „niet in Lutheransche, doch slechts in Calvinistische lijn... kunnen ontwikkelen“.¹⁵⁾

Deze overtuiging moet evenwel niet worden misverstaan!

Het streven naar een reformatie der wijsbegeerte in Calvinistisch-Christelijken geest beteekent niet het ontwerpen van een filosofie, die zich aan Calvin als ontwerper van een wijsgeerig stelsel aansluit. Het is niet het verheffen van Calvin tot een wijsgeerig dictator. Dit is daarom reeds uitsluitend, omdat Calvin geen wijsgeerig stelsel ons heeft nagelaten! Neen, dit aansluiten aan Calvin is niets anders dan het maken van bloedigen ernst, ook in de wijsgeerige studie, met de schriftuurlijke grondgedachten, die juist door Calvin met onovertroffen klaarheid zijn gezien en in verrassende scherpte zijn geformuleerd.¹⁷⁾

Als calvinistische grondgedachten, die allen wijsgeerigen arbeid beheerschen, noemt Prof. Vollenhoven dan allereerst: de volstrekte erkenning van de Heilige Schrift als het Woord van God.

En vervolgens vraagt wat die Heilige Schrift zegt, ook aan den filosoof, formuleert hij het calvinistisch antwoord op die vraag aldus:

„a. De Heilige Schrift leert de rechtstreekse soevereiniteit van dien God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, over alle dingen, in welk verband en op welk terrein ook, en onderscheidt in overeenstemming daarmee helder tusschen God als den Souverein en het door Hem geschapene.

b. Zij beschouwt de religie als een verbond (unio foederalis), het menschelijk geslacht ook reeds vóór den zondeval bekend door woordopenbaring.

c. Zij predikt, wat den toestand na den val betreft:

16) Dr H. Dooyeweerd; „De Wijsbegeerte der Wetsidee“; boek I; p. 489.

17) Idem, p. 489/90. Vgl.; p. 33, 56, 144/5, 474—493.

Over een

„The Stan
lijnen der
GenadeverbIn een ui
spreker alle
consequentieHij bespu
de mogelijke
geheel variontvangt, w
schen de d
natuur“, hetband hiern
en „dilem
het mede-wHierna gi
verbond“,werd. Verde
phasen der
beteekenisgegaan en
bondsphaser
bonds betreMet de bo
„verbondswi
beteekenismaakte, bes
gehoorde reOordeel
arbeid in ADs J. Wel
reeds in „De
schrift in „j.l. over het
„Terwijl i
en wanneerhij wel, zoo
weken vanwant hij is
voort in and
in het Wei

zeggen, dat

Bij dezen
teekens achGing men n
we mogen v
niet alleenook met ver
van zal zijndank aan G
heeft in deis onze bed
en geestelijk
ons verrichtWij bewo
vermogen. I
hij het zichvan verand
sing zal v
Reformatie“vernieuwt a
Aan het
hier — wanCalifornië h
waar te gev1. de alg
2. den d
3. de op

reinen Go

Kan me
schie wijs
begeerte dtichtpunt
een figuurwaarvan d
Die figuZonder h
idee zijn oeigenlijke l
beschouwe„Het trof
zich eenmVollenh
pers gedawikkeln.
meren; o
innert merden de K
beschuldig

wege een

Prof. R.

In ons vo

Wilhelmin

„Onder E

werd de

bouwd, die

van het de

als grondsl

der wijsbe

wen, die d

staat een

18) Dr. D

Reformatie

19) „De B